

Υπόθεση C-807/23

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

29 Δεκεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Oberster Gerichtshof (Αυστρία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

16 Οκτωβρίου 2023

Προσφεύγουσα:

DF

Καθού:

Rechtsanwaltskammer Wien

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Εγγραφή στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων – Επαγγελματική εκπαίδευση για την άσκηση δραστηριότητας δικηγόρου – Εξομοιούμενες περιόδους και υποχρεωτικές περιόδους – Άσκηση δραστηριότητας στην αλλοδαπή

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικό ερώτημα

Έχει το άρθρο 45 ΣΛΕΕ σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση κατά την οποία προϋπόθεση για την εγγραφή ασκούμενου στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων της Αυστρίας αποτελεί η πραγματοποίηση μέρους της πρακτικής άσκησης (περίοδος επαγγελματικής εκπαίδευσης) με την ιδιότητα του ασκούμενου δικηγόρου υποχρεωτικά σε δικηγορικό γραφείο στην Αυστρία, ήτοι στην ημεδαπή («υποχρεωτική

περίοδος»), ενώ, ως προς το μέρος αυτό της πρακτικής άσκησης (περίοδος επαγγελματικής εκπαίδευσης), δεν αρκεί η άσκηση δραστηριότητας σε δικηγορικό γραφείο εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος, ακόμη και αν η δραστηριότητα αυτή ασκείται στο κράτος εκείνο επί ζητημάτων αυστριακού δικαίου υπό την καθοδήγηση δικηγόρου εγγεγραμμένου σε δικηγορικό σύλλογο της Αυστρίας;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 45 ΣΛΕΕ

Οδηγία 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος

Οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Bundesgesetz über den freien Dienstleistungsverkehr und die Niederlassung von europäischen Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälten sowie die Erbringung von Rechtsdienstleistungen durch international tätige Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte in Österreich (ομοσπονδιακός νόμος για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την εγκατάσταση Ευρωπαίων δικηγόρων καθώς και την παροχή νομικών υπηρεσιών από δικηγόρους που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο στην Αυστρία, στο εξής: EIRAG)

Rechtsanwaltsordnung (κώδικας δικηγόρων, στο εξής: RAO)

Άρθρο 30 (1) Για την εγγραφή στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων πρέπει να υποβάλλεται στο διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου δήλωση για την έναρξη της πρακτικής άσκησης σε δικηγορικό γραφείο, η οποία να συνοδεύεται από την απόδειξη ότι ο ενδιαφερόμενος έχει την αυστριακή ιθαγένεια, την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλου κράτους που μετέχει στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο ή της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και από την απόδειξη απόκτησης τίτλου σπουδών στο αυστριακό δίκαιο (άρθρο 3). Ως σημείο έναρξης του χρόνου πρακτικής άσκησης σε δικηγορικό γραφείο (άρθρο 2, παράγραφος 2) θεωρείται η ημέρα παραλαβής της παραπάνω δήλωσης.

Άρθρο 2 (2) Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης κατά την έννοια της παραγράφου 1 είναι πενταετής. Από το διάστημα αυτό οι επτά τουλάχιστον μήνες

άσκησης πρέπει να έχουν πραγματοποιηθεί σε δικαστήριο ή σε εισαγγελία και τα τρία τουλάχιστον έτη σε δικηγορικό γραφείο στην ημεδαπή.

(3) Στο χρονικό διάστημα της πρακτικής άσκησης η οποία δεν απαιτείται να πραγματοποιηθεί σε δικαστήριο, σε εισαγγελία ή σε δικηγορικό γραφείο στην ημεδαπή συνυπολογίζονται επίσης:

1. περίοδοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης που έπονται του κύκλου σπουδών στο αυστριακό δίκαιο (άρθρο 3) έως έξι μήνες κατ' ανώτατο όριο, εφόσον στο πλαίσιο αυτό έχει αποκτηθεί περαιτέρω ακαδημαϊκός τίτλος νομικών σπουδών·

2. αντίστοιχη, κατά την έννοια της παραγράφου 1, πρακτική άσκηση στην αλλοδαπή, εφόσον η δραστηριότητα αυτή εξυπηρετεί την άσκηση δικηγορίας·

3. κάθε άλλη πρακτική νομική επαγγελματική δραστηριότητα στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή, εφόσον η δραστηριότητα αυτή εξυπηρετεί την άσκηση δικηγορίας και έχει πραγματοποιηθεί υπό την ευθύνη προσώπου ή φορέα με κατάλληλη ειδίκευση.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 14ης Ιανουαρίου 2022, η DF, πρώτη προσφεύγουσα, ζήτησε από τον Rechtsanwaltskammer Wien (Δικηγορικό Σύλλογο Βιέννης, Αυστρία, στο εξής: RAK) την εγγραφή της στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων και την έκδοση πιστοποιητικού ελάσσονος νομιμοποίησής της ως εκπροσώπου ενώπιον των δικαστικών αρχών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 3, του RAO. Συναφώς, η DF υπέβαλε επίσης το έντυπο της αιτήσεως υπογεγραμμένο από τον ΚΙ –δεύτερο προσφεύγοντα– με την ιδιότητα του δικηγόρου στον οποίο πραγματοποιείται η επαγγελματική εκπαίδευσή της.
- 2 Σε απάντηση σχετικού ερωτήματος, η DF ενημέρωσε τον RAK με έγγραφο της 7ης Μαρτίου 2022 ότι εργάζεται στην Jones Day στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (Γερμανία), όπου επίσης έχει την κατοικία και τη συνήθη διαμονή της. Στη Βιέννη έχει δευτερεύουσα κατοικία. Ο δικηγόρος στον οποίο πραγματοποιείται η επαγγελματική εκπαίδευσή της είναι δικηγόρος Αυστρίας και εταίρος της Jones Day στο γραφείο στη Φρανκφούρτη. Ο δικηγόρος αυτός παρέχει νομικές συμβουλές σχετικά με το αυστριακό δίκαιο σε Αυστριακούς και λοιπούς εντολείς, εκπροσωπώντας τους ενώπιον των αρχών και των δικαστηρίων της Αυστρίας. Στις εν λόγω συναντήσεις, τον συνοδεύει επίσης η DF. Αρκετές φορές την εβδομάδα, η DF επικοινωνεί με αρχές και δικαστήρια της Αυστρίας, προκειμένου να εκπροσωπήσει τους εντολείς του δικηγόρου στον οποίο πραγματοποιείται η επαγγελματική εκπαίδευσή της.

- 3 Η DF υπέβαλε επίσης τη σύμβαση εργασίας που είχε συνάψει με την Jones Day. Η σύμβαση αυτή διέπεται από το γερμανικό δίκαιο, τόπος δε εργασίας της DF είναι η Φρανκφούρτη επί του Μάιν.
- 4 Με έγγραφο της 20ής Απριλίου 2022, ο ΚΙ υπέβαλε, μεταξύ άλλων, συνοπτικό κατάλογο των εργασιών που είχε πραγματοποιήσει η πρώτη προσφεύγουσα επί ζητημάτων αυστριακού δικαίου κατά την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως τις 14 Απριλίου 2022.
- 5 Με απόφαση της 14ης Ιουνίου 2022, το αρμόδιο τμήμα του RAK Βιέννης απέρριψε την αίτηση για την εγγραφή της πρώτης προσφεύγουσας στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων και για την έκδοση πιστοποιητικού ελάσσονος νομιμοποίησής της. Μολονότι στο άρθρο 30, παράγραφος 1, του RAO δεν προβλέπεται καμία απαίτηση όσον αφορά τον τόπο [πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης] ως προϋπόθεση για την εγγραφή του ασκούμενου δικηγόρου στο μητρώο, εντούτοις η διάταξη αυτή παραπέμπει στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του RAO, το οποίο προϋποθέτει την άσκηση δραστηριότητας με την ιδιότητα του ασκούμενου δικηγόρου σε δικηγορικό γραφείο στην ημεδαπή.
- 6 Η απόφαση αυτή προσβλήθηκε από την πρώτη προσφεύγουσα. Ωστόσο, με απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2022, το Ausschuss (διοικητικό συμβούλιο) του RAK Βιέννης (ολομέλεια) επικύρωσε την απόφαση [του τμήματος του RAK], απορρίπτοντας την αίτηση της πρώτης προσφεύγουσας. Στην απόφαση αυτή αναφέρονται τα ακόλουθα:
  - Ο δεύτερος προσφεύγων είναι εταίρος της Jones Day, μιας ομόρρυθμης εταιρίας σύμφωνα με το δίκαιο της Πολιτείας του Ohio των ΗΠΑ με έδρα το Cleveland. Η έδρα του γραφείου του βρίσκεται στη Βιέννη, ωστόσο, από τις 15 Νοεμβρίου 2016, είναι καταγεγραμμένος ως απών λόγω διαμονής του στην αλλοδαπή για μεγάλο χρονικό διάστημα.
  - Η πρώτη προσφεύγουσα πληροί τις προϋποθέσεις ως προς το πρόσωπό της για την εγγραφή της με την ιδιότητα της ασκούμενης δικηγόρου· δεν συντρέχουν λόγοι απόρριψης.
  - Δεν υφίσταται σχέση εργασίας της πρώτης προσφεύγουσας με τον δεύτερο προσφεύγοντα, αλλά με την Jones Day στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν.
  - Η αίτηση εγγραφής στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων απορρίφθηκε για τον λόγο ότι προϋπόθεση εγγραφής αποτελεί η άσκηση δραστηριότητας σε δικηγορικό γραφείο εγκατεστημένο στην ημεδαπή.
- 7 Προηγουμένως, την 1η Σεπτεμβρίου 2022, ο δεύτερος προσφεύγων, ενεργώντας εξ ονόματος της Jones Day, γνωστοποίησε στον RAK Βιέννης ότι η σχέση εργασίας της πρώτης προσφεύγουσας έληξε στις 31 Αυγούστου 2022.

- 8 Κατά της απόφασης της 6ης Σεπτεμβρίου 2022, οι προσφεύγοντες άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία).

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 9 Με την προσφυγή σκοπείται μόνο η «αναδρομική εγγραφή της πρώτης προσφεύγουσας στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων για το χρονικό διάστημα από τις 14 Ιανουαρίου 2022 έως τις 31 Αυγούστου 2022», οπότε το αιτούν δικαστήριο υποχρεούται να εξετάσει την προσβαλλόμενη απόφαση μόνο ως προς το σημείο αυτό. Η σχέση εργασίας της DF με την Jones Day έληξε στις 31 Αυγούστου 2022 και, επομένως, το πιστοποιητικό νομιμοποίησης που της είχε χορηγηθεί κατέστη ανίσχυρο κατά την ημερομηνία εκείνη. Κατά συνέπεια, από εκείνο το χρονικό σημείο και έπειτα, δεν υπήρχε πλέον έννομο συμφέρον για την έκδοση πιστοποιητικού νομιμοποίησης. Ο δικηγόρος δεν έχει αυτοτελές έννομο συμφέρον για την εγγραφή ασκούμενου στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων. Ελλείπει εννόμου συμφέροντος του δεύτερου προσφεύγοντος, η προσφυγή του απορρίφθηκε από το αιτούν δικαστήριο.
- 10 Ο ασκούμενος δικηγόρος έχει δικαίωμα εκπροσώπησης ενώπιον δικαστηρίων και αρχών μόνον αφού εγγραφεί στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων [B. Fink στο *Murko/Nunner-Krautgasser* (εκδ.), *Anwaltliches und notarielles Berufsrecht*, άρθρο 30 του RAO, σημείο 5]. Η «αναδρομική ισχύς» που ανατρέχει στην ημέρα παραλαβής της δήλωσης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 30, παράγραφος 1, τελευταία περίοδος, του RAO, αφορά μόνον τον συνυπολογισμό του χρόνου άσκησης και όχι τη γένεση του δικαιώματος εκπροσώπησης [B. Fink όπ.π., σημείο 4· OGH (Ανώτατο Δικαστήριο) 2.10.2014, 24 Os 6/14h].
- 11 Αν ο αιτών την εγγραφή στο μητρώο έχει ήδη αποχωρήσει από το δικηγορικό γραφείο κατά τον χρόνο εκδόσεως της απόφασης, δεν υπάρχει περιθώριο αναδρομικής εγγραφής. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή, πρέπει να αναγνωριστεί ότι ο αιτών την εγγραφή έχει έννομο συμφέρον να διαπιστωθεί ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την εγγραφή του στο μητρώο, γεγονός το οποίο, με τη σειρά του, αποτελεί προϋπόθεση για τη δυνατότητα συνυπολογισμού του χρόνου άσκησης [ομοίως και η OBDK (ανώτατη δευτεροβάθμια πειθαρχική επιτροπή των δικηγόρων, Αυστρία) 25. 10. 1993, Bkv (αριθμός υπόθεσης) 7/92 AnwBl 1994, 531 και 30.10.1998, Bkv (αριθμός υπόθεσης) 5/98 AnwBl 1999, 175]. Επομένως, εν προκειμένω, δεν απαιτείται να ληφθεί απόφαση επί της αναδρομικότητας της εγγραφής, αλλά να κριθεί αν και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, για ποιο χρονικό διάστημα πληρούνται οι προϋποθέσεις εγγραφής στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων.
- 12 Κατά το άρθρο 30, παράγραφος 1, του RAO, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 2, του ίδιου κώδικα, για την εγγραφή στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων πρέπει να υποβάλλεται στο διοικητικό συμβούλιο του αρμόδιου δικηγορικού συλλόγου δήλωση για την έναρξη της πρακτικής άσκησης σε δικηγορικό γραφείο στην ημεδαπή, η οποία να συνοδεύεται από την απόδειξη της

κατοχής της αυστριακής ιθαγένειας και από την απόδειξη απόκτησης τίτλου σπουδών στο αυστριακό δίκαιο, η δε διάρκεια της πρακτικής άσκησης (περίοδος επαγγελματικής εκπαίδευσης) είναι πενταετής.

- 13 Η πρακτική άσκηση που πρέπει να πραγματοποιηθεί στην ημεδαπή αποκαλείται επίσης «υποχρεωτική περίοδος». Παράλληλα, υπάρχουν «εξομοιούμενες περιόδους[»] οι οποίες δεν απαιτείται να έχουν διανυθεί σε δικαστήριο, σε εισαγγελία ή σε δικηγορικό γραφείο στην ημεδαπή, για παράδειγμα, η άσκηση αντίστοιχης δραστηριότητας στην αλλοδαπή.
- 14 Η δυνατότητα να διανύονται εξομοιούμενες περιόδους στην αλλοδαπή καθιερώθηκε το 1973· ωστόσο, η εγγραφή στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων εξακολούθησε να είναι δυνατή μόνο στην περίπτωση έναρξης της πρακτικής άσκησης σε δικηγορικό γραφείο εγκατεστημένο στην ημεδαπή, δεδομένου ότι δεν είχε θεσπιστεί ρύθμιση περί του αντιθέτου. Ο όρος «γραφείο» πρέπει επίσης να νοείται ως τόπος εργασίας ο οποίος εκφράζει μια γεωγραφική σχέση με την ημεδαπή.
- 15 Εν προκειμένω, η πρώτη προσφεύγουσα εργαζόταν σε δικηγορική εταιρία διεπόμενη από το δίκαιο της Πολιτείας του Οχίο των ΗΠΑ, η οποία διαθέτει έδρα στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν, τόπο εργασίας της DF. Επομένως, η DF ξεκίνησε την πρακτική άσκησή της στη Γερμανία. Τούτο δεν δύναται να συνιστά πρακτική άσκηση στην ημεδαπή, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία οι δραστηριότητες ασκούνται υπό την καθοδήγηση Αυστριακού δικηγόρου επί ζητημάτων αυστριακού δικαίου. Ακόμη και αν ληφθούν υπόψη οι σύγχρονες δυνατότητες επικοινωνίας, η δραστηριότητα που ασκείται από τη Φρανκφούρτη επί του Μάιν δεν μπορεί να υποκαταστήσει την πυκνότητα των επαφών με τα δικαστήρια και τις αρχές την οποία διασφαλίζει η επαγγελματική εκπαίδευση που πραγματοποιείται στην Αυστρία. Επίσης, δεν φαίνεται πολύ ρεαλιστικό το ότι η πρώτη προσφεύγουσα μεταβαίνει από τη Φρανκφούρτη επί του Μάιν [στην Αυστρία] ειδικά για τη διεξαγωγή προφορικών διαδικασιών ενώπιον των αυστριακών δικαστηρίων και ακροάσεων ενώπιον των αυστριακών αρχών, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του γεγονότος ότι το πιστοποιητικό «ελάσσονος» νομιμοποίησης που επιδιώκει να αποκτήσει παρέχει μόνο ένα πολύ περιορισμένο δικαίωμα εκπροσώπησης. Μολονότι δεν υφίσταται υποχρέωση σύμπραξης δικηγόρου στον τομέα του αυστριακού διαιτητικού δικαίου, στον οποίο ο δεύτερος προσφεύγων δηλώνει ότι ασκεί κατά κύριο λόγο τη δραστηριότητά του, έτσι ώστε να είναι δυνατή η εκπροσώπηση με πιστοποιητικό ελάσσονος νομιμοποίησης (*Rohregger* στο *Engelhart Hoffmann Lehner Rohregger Vitek*, RAO¹⁰, άρθρο 15, σημείο 23), εντούτοις ο περιορισμένος αυτός τομέας δεν μπορεί να παράσχει την ευρεία επαγγελματική εκπαίδευση που απαιτείται όσον αφορά το επάγγελμα του δικηγόρου.
- 16 Στον ιστότοπο του RAK Βιέννης παρατίθεται κατάλογος κριτηρίων για την αναγνώριση της επαγγελματικής πρακτικής άσκησης, από τον οποίο προκύπτει ότι η επαγγελματική πρακτική άσκηση που δεν πραγματοποιείται στην ημεδαπή σε δικηγορικό γραφείο στην Αυστρία μπορεί να συνυπολογιστεί μόνο όσον

αφορά τις εξομοιούμενες περιόδους. Επομένως, η πρακτική αυτή θα έπρεπε να είναι γνωστή στους προσφεύγοντες. Η ρύθμιση αυτή φαίνεται επίσης εύλογη, διότι διαφορετικά θα προέκυπταν δυσεπίλυτα ζητήματα σχετικά με την αλλοδαπή χώρα όπου μπορεί να βρίσκεται η έδρα του δικηγόρου στον οποίο πραγματοποιείται η επαγγελματική εκπαίδευση και ο τόπος εργασίας του ασκούμενου δικηγόρου –μόνο γερμανόφωνες χώρες της αλλοδαπής, γειτονικές χώρες, Ευρωπαϊκή Ένωση κ.λπ.

- 17 Επιπλέον, η εποπτεία που ασκείται επί του επαγγέλματος συνηγορεί επίσης υπέρ της απαίτησης έναρξης της πρακτικής άσκησης σε δικηγορικό γραφείο εγκατεστημένο στην ημεδαπή. Πράγματι, η αρμοδιότητα του RAK περιορίζεται στο αντίστοιχο ομόσπονδο κράτος, εντός του οποίου ασκεί καθήκοντα εποπτείας και ελέγχου έναντι των μελών του. Στα καθήκοντα αυτά περιλαμβάνονται επίσης οι έλεγχοι για τη διασφάλιση της απαιτούμενης επιστημονικής και ιδίως της σύμφωνης με τους κανόνες δεοντολογίας επαγγελματικής εκπαίδευσης (*Vitek* στο *Engelhart Hoffmann Lehner Rohregger Vitek*, RAO¹⁰, άρθρο 30, σημείο 3).
- 18 Ο δικηγόρος υποχρεούται να διασφαλίζει ότι ο ασκούμενος δικηγόρος λαμβάνει την ευρεία επαγγελματική εκπαίδευση που απαιτείται όσον αφορά το επάγγελμα του δικηγόρου. Το καθήκον εποπτείας και ελέγχου του δικηγορικού συλλόγου περιλαμβάνει επίσης τη διενέργεια απευθείας επιθεωρήσεων στο δικηγορικό γραφείο, όπου ο δικηγόρος οφείλει να παρέχει πρόσβαση στα όργανα επιθεωρήσεως του Ausschuss (του διοικητικού συμβουλίου του δικηγορικού συλλόγου) [*Gartner* στο *Murko/Nunner-Krautgasser* (εκδ.), *Anwaltliches und notarielles Berufsrecht*, άρθρο 1 του DSt (πειθαρχικού κανονισμού δικηγόρων και υποψηφίων δικηγόρων, Αυστρία) σημείο 186)]. Τούτο δεν είναι δυνατό στην περίπτωση κατά την οποία ο ασκούμενος δικηγόρος εργάζεται στην αλλοδαπή.
- 19 Το αυστριακό Verfassungsgerichtshof (Συνταγματικό Δικαστήριο, Αυστρία) δεν έχει διατυπώσει μέχρι τούδε αντιρρήσεις ως προς την άρνηση συνυπολογισμού της άσκησης δραστηριοτήτων σε δικηγορικά γραφεία στην αλλοδαπή όσον αφορά την υποχρεωτική περίοδο. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά επίσης ότι η διάκριση μεταξύ υποχρεωτικής και εξομοιούμενης περιόδου είναι εύλογη και δεν διατηρεί καμία αμφιβολία ως προς τη νομιμότητα του καταλόγου κριτηρίων του RAK Βιέννης σχετικά με την αναγνώριση της επαγγελματικής πρακτικής άσκησης.
- 20 Η DF θεωρεί ότι η ελεύθερη κυκλοφορία της ως εργαζομένης περιορίζεται διότι απλώς και μόνον η φυσική παρουσία της στη Γερμανία, παρά την αποκλειστική ενασχόλησή της με το αυστριακό δίκαιο, την εμποδίζει να εργαστεί με την ιδιότητα της ασκούμενης δικηγόρου σε Αυστριακό δικηγόρο και ότι δεν υπάρχει κανένας δικαιολογητικός λόγος προς τούτο. Η απόφαση επί του ζητήματος αυτού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν το γεγονός ότι η υποχρεωτική περίοδος πρέπει οπωσδήποτε να διανυθεί στην ημεδαπή αντιβαίνει επίσης προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όταν ένα μέρος της πρακτικής άσκησης μπορεί να πραγματοποιηθεί στην αλλοδαπή ως εξομοιούμενη περίοδος.

- 21 Η DF επικαλείται την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Onofrei (C-218/19, EU:C:2020:1034), η οποία, ωστόσο, δεν αφορούσε την εγγραφή στο μητρώο ασκούμενων δικηγόρων, αλλά την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, μέχρι σήμερα, δεν έχουν εναρμονισθεί σε επίπεδο Ένωσης οι προϋποθέσεις για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα ενός προσώπου, το οποίο δεν έχει σε κανένα κράτος μέλος το δικαίωμα να ασκήσει το επάγγελμα αυτό, οπότε τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια για τον καθορισμό των προϋποθέσεων αυτών. Από τα ανωτέρω έπεται ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται στην κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία εξαρτά την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα από την κατοχή των γνώσεων και των προσόντων που κρίνονται αναγκαία. Εντούτοις, τα κράτη μέλη πρέπει να ασκούν τις αρμοδιότητες αυτές σεβόμενα τις θεμελιώδεις ελευθερίες τις οποίες κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ.
- 22 Στην απόφασή του της 30ής Νοεμβρίου 1995, Gebhard (C-55/94, EU:C:1995:411), το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι οι εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις που περιορίζουν την πρόσβαση στο επάγγελμα επιτρέπονται, καταρχήν, αλλά πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη δημιουργούντα διακρίσεις. Από την άποψη αυτή, τα εθνικά μέτρα πρέπει να πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις:
- να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη δημιουργούντα διακρίσεις,
  - να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος,
  - να είναι κατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού,
  - να μην είναι δεσμευτικά πέραν του βαθμού που είναι αναγκαίος για την επίτευξη του σκοπού αυτού.
- 23 Με την απόφαση C-218/19, το Δικαστήριο αναγνώρισε επίσης ότι, αφενός, η προστασία των καταναλωτών και, αφετέρου, η ορθή απονομή της δικαιοσύνης αποτελούν σκοπούς που συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων που μπορούν να θεωρηθούν ως επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος, ικανοί να δικαιολογήσουν περιορισμούς τόσο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όσο και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της ελευθερίας εγκαταστάσεως.
- 24 Εν προκειμένω, το κρίσιμο ζήτημα είναι αν εθνική διάταξη κατά την οποία ένα μέρος της πρακτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης του ασκούμενου πρέπει να πραγματοποιηθεί υποχρεωτικά στην ημεδαπή («υποχρεωτική περίοδος») αντιβαίνει προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όταν ένα άλλο μέρος της πρακτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης («εξομοιούμενη περίοδος») μπορεί εν πάση περιπτώσει να πραγματοποιηθεί στην αλλοδαπή.
- 25 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι η διάκριση αυτή είναι εύλογη και σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης. Κατά το άρθρο 18, παράγραφος 1, του Europäischen Rechtsanwalts-gesetz (ομοσπονδιακού νόμου για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την εγκατάσταση Ευρωπαίων δικηγόρων καθώς και την παροχή νομικών υπηρεσιών από δικηγόρους που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο στην

Αυστρία, στο εξής: EIRAG), με τον οποίο μεταφέρεται στην εσωτερική έννομη τάξη το δίκαιο της Ένωσης, στο μητρώο δικηγόρων εγγράφεται όποιος αποδεικνύει τριετή τουλάχιστον πραγματική και τακτική επαγγελματική δραστηριότητα ως Ευρωπαίος δικηγόρος στην Αυστρία και στον τομέα του αυστριακού δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του δικαίου της Ένωσης. Επομένως, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, απαιτείται όχι μόνο γνώση του τοπικού δικαίου, αλλά και δραστηριότητα ασκούμενη σε τοπικό επίπεδο. Δραστηριότητα προερχόμενη αποκλειστικά από την αλλοδαπή δεν πληροί την απαίτηση αυτή. Προφανώς, ο λόγος είναι ότι μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να αποκτηθεί η πρακτική εμπειρία που απαιτείται όσον αφορά την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στην ημεδαπή. Αν τούτο ισχύει για τους δικηγόρους, θα πρέπει να ισχύει επίσης για τους ασκούμενους δικηγόρους.

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ